

AUTOMAATTISEN RATKAISUMENETTELYN KÄYTTÖÖNOTTOPÄÄTÖS VARHAISKASVATUKSEN ASIAKASMAKSUIEN JA PALVELUSETELIEN INDEKSITARKASTUKSISSA JA PALVELUSETELIEN VUOSITARKASTUKSISSA

1 Johdanto

1.1 Yleistä

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 16 §:ssä säädetään maksujen ja tulorajojen sitomisesta indeksiin. Indeksitarkastukset tehdään joka toinen vuosi.

Varhaiskasvatuslain 5 §:n 3 momentin mukaan varhaiskasvatuksessa voidaan antaa palvelun käyttäjälle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) mukainen palveluseteli.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan, jos kunta tai kuntayhtymä järjestää varhaiskasvatuksen varhaiskasvatuslain 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla ostopalveluna, palvelusta on perittävä samat maksut kuin kunnan tai kuntayhtymän itse järjestämästä vastaavasta varhaiskasvatuksesta peritään.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos varhaiskasvatusta järjestetään 1 momentissa mainitun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla antamalla palvelunkäyttäjälle palveluseteli, kunta ei saa periä varhaiskasvatuksesta maksua. Palvelusetelin arvoa määrittäessä on otettava huomioon, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain [\(569/2009\) 7 ja 8 §:ssä](#) säädetään.

Palvelusetelien vuositarkastukset perustuvat kasvatuksen ja oppimisen lautakunnan päätökseen. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta on päättänyt 16.5.2023 § 14, että varhaiskasvatuksen palvelusetelin arvo tarkistetaan ja tuodaan lautakunnan päätettäväksi vuosittain. Tarkistettu palvelusetelin arvo otetaan käyttöön uuden toimintakauden alusta elokuun 1. päivä.

Palveluseteliin tehdään joka toinen vuosi indeksitarkistus, samaan aikaan kuin kunnallisille asiakasmaksuille ja joka toinen vuosi vuositarkistus.

Varhaiskasvatuksen VaSa-toiminnanohjausjärjestelmään on suunniteltu toteutettavaksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksupäätösten indeksitarkistuksiin ja palvelusetelien tarkastuksiin massapäätöstoiminnallisuus, eli järjestelmä tekee indeksitarkistettut maksu- ja arvopäätökset yhdellä kerralla kaikille asiakkaille.

Varhaiskasvatuksen asiakaslaskutuksessa maksu- ja arvopäätöksiä tekemässä työskentelee tällä hetkellä useita palvelusihteereitä, joista osa on työsuhteessa (valmistelee päätöksiä) ja osa virassa (valmistelee ja tekee päätöksiä).

Kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on suuri tarve ottaa automaattinen päätöksenteko käyttöön varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen indeksitarkastusten ja palvelusetelien osalta. Asiakasmaksujen indeksitarkastukset vievät Talouspalvelukeskuksen varhaiskasvatuksen asiakasmaksu- ja palvelusetelin arvopäätöksiä tekemältä palvelusihteereiltä useita kuukausia. Lisäksi automaattisen päätöksenteon käyttöönotolla vähennetään inhimillisten virheiden riskiä.

Vantaan kaupungin hallintosäännön 2 luvun 7 §:n 17. kohdan mukaan apulaiskaupunginjohtaja tai hänen määräämänsä päättää toimialallaan julkisesta tiedonhallinnasta annetun lain 6 a luvun mukaisista automaattiseen ratkaisumenettelyyn liittyvistä tehtävänjaoista, mikäli ratkaisumenettely koskee useampaa kuin yhtä palvelualueutta. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan apulaiskaupunginjohtajan 20.5.2024 tekemän viranhaltijapäätöksen VD/3683/12.07.00/2024 mukaan kasvatuksen ja oppimisen toimialan apulaiskaupunginjohtaja tekee automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottopäätöksen.

2 Perustelut

2.1. Tietosuoja-asetus

Tietosuoja-asetus sääntelee siitä, milloin henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta on sallittua tehdä automaattisia päätöksiä. Lähtökohtana tietosuoja-asetuksessa on se, että rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi (asetuksen artikla 22 kohta 1). Kielto ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan siihen on olemassa poikkeuksia. Automaattinen päätöksenteko on sallittua, jos päätös on välttämätön rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen sopimuksen tekemistä tai täytäntöönpanoa varten; on hyväksytty rekisterinpitäjään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä tai perustuu rekisteröidyn nimenomaiseen suostumukseen.

Lisäksi tietosuoja-asetus edellyttää, että automaattisen päätöksenteon yhteydessä rekisterinpitäjän on huolehdittava vähintään seuraavista suojatoimenpiteistä:

a) rekisteröidyille kerrotaan tietojen käsittelystä;

Rekisteröidylle kerrotaan automaattisesta päätöksenteosta asiakasmaksutiedotteessa ja verkkosivuilla varhaiskasvatuksen asiakasmaksut -kohdassa sekä henkilötietojen käsittely varhaiskasvatuksessa -informointiasiakirjassa.

Lisäksi indeksitarkastusta tai palvelusetelin vuositarkastusta koskevassa päätöksessä kerrotaan, että päätös on tehty automaattisesti ja mistä löytyy päätös automaation käyttöönotosta eli tämä päätös.

b) rekisteröidyille tarjotaan yksinkertaisia tapoja vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelemiseen, esittää oma kantansa ja riitauttaa päätös;

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksua ja palveluseteliä koskevaan päätökseen voi hakea aina maksutta oikaisua. Oikaisua haetaan kasvatuksen ja oppimisen lautakunnalta. Asiakkaalla on myös aina oikeus vaatia, että ihminen tekee tarkastuksen.

c) käsiteltävät tiedot ja algoritmit tarkistetaan säännöllisesti, jotta voidaan varmistaa, että päätöksentekoprosessi toimii kuten tarkoitettu, eikä johda esimerkiksi yksilöitä syrjivään tietojen käsittelyyn.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin perustuva automaattisen päätöksenteon logiikka on määritelty tarkasti ja dokumentoitu etukäteen 1.5.2023 voimaan tulleen hallintolain ja tiedonhallintalain vaatimusten mukaisesti. Henkilötietoja käsitellään automaattisessa päätöksenteossa automatiikkaa lukuun ottamatta, samalla tavalla kuin jos päätös tehtäisiin ja annettaisiin manuaalisesti.

Asiasta on myös tehty henkilötietojen vaikutustenarviointi.

2.2. Hallintolaki

Suomessa hallintolaissa on ollut 1.5.2023 lähtien tietosuojasääntelyn edellyttämä kansallinen peruste hallintoasian ratkaisemiselle automaattisesti.

Hallintolain 53e §:n 2 momentin mukaan viranomainen voi ratkaista automaattisesti asian, johon ei sisälly seikkoja, jotka edellyttävät tapauskohtaista harkintaa, tai johon sisältyvät tapauskohtaista harkintaa edellyttävät seikat virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut. Ratkaisemisen on perustuttava sovellettavan lain ja etukäteisen harkinnan perusteella laadittuihin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain ([906/2019](#)) 2 §:n 16 kohdassa tarkoitettuihin käsittelysääntöihin.

Pykälän 3 momentin mukaan automaattisen ratkaisemisen käyttöönoton edellytyksistä ja käyttöönotossa noudatettavasta menettelystä säädetään julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa.

Pykälän 4 momentin mukaan oikaisuvaatimusta tai siihen rinnastuvaa vaatimusta ei voida ratkaista automaattisesti.

Indeksitarkastukset ja palvelusetelien tarkastukset eivät sisällä seikkoja, jotka edellyttäisivät tapauskohtaista harkintaa. Asiakasmaksujen indeksitarkastukset perustuvat kasvatuksen ja oppimisen lautakunnan päätökseen, jonka pohjana on opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoitus indeksillä tarkastetuista varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista. Palvelusetelien tarkastukset perustuvat kasvatuksen ja oppimisen lautakunnan päätökseen.

Vantaan kaupungin Kasvatuksen ja oppimisen toimiala on luonut varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin perustuvan automaattisen päätöksenteon logiikan. Automaattisen päätöksenteon logiikka on määritelty tarkasti ja dokumentoitu etukäteen tiedonhallintalain mukaisissa Käsittelysäännöissä (tiedonhallintalain 2 §, kohta 16).

Lisäksi hallintolain 53 f §:n 1 momentin mukaan edellytyksenä automaattisen päätöksenteon käytölle on, että ratkaisusta on voitava vaatia oikaisua maksutta

oikaisuvaatimuksella tai siihen rinnastuvalla vaatimuksella, joka käsitellään alkuperäisen päätöksen tehneessä viranomaisessa.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksua tai palveluseteliä koskevaan päätökseen voi hakea aina maksutta oikaisua. Oikaisuvaatimus osoitetaan kasvatuksen ja oppimisen lautakunnalle.

Hallintolain 53 g §:n 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 44 §:n 1 momentissa säädetään, hallintopäätöksestä on käytävä ilmi, jos asia on ratkaistu automaattisesti, sekä tieto siitä, missä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 28 d §:ssä tarkoitettu käyttöönottopäätös on saatavilla.

Päätöksestä käy ilmi, että asia on ratkaistu automaattisesti. Päätöksessä myös kerrotaan missä käyttöönottopäätös on saatavilla (tämä päätös).

2.3 Tiedonhallintalaki

Tiedonhallintalain 1.5.2023 voimaan tullut uusi 6 a luku (28 a §- 28g §) on hallintolain uuden 8 b luvun kanssa osa kokonaisuutta, jolla varmistetaan automaattisessa ratkaisumenettelyssä hyvän hallinnon vaatimusten toteutuminen, virkavastuun kohdistuminen, läpinäkyvyys ja riittävä kontrolli.

a) Dokumentointi velvollisuus (28 a §)

Se, miten on automaattista päätöksentekoa koskevassa luvussa säädettyjen velvollisuuksien toteuttamisesta vastuussa olevien henkilöiden tehtävät jakautuvat, tulee dokumentoida. Erityisesti käsittelysäännöistä on käytävä ilmi: 1) miten ratkaisumenettelyn syrjimättömyys varmistetaan; 2) miten asia selvitetään riittävästi ja asianmukaisesti, mukaan lukien kuuleminen; 3) miten ratkaisu perustellaan tai miksi se voidaan jättää perustelematta.

Vantaan kaupungin Kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on osana automaation käyttöönottoprojektia tehty viranhaltijapäätös, johon on eritelty tehtävänjako seuraavien vastuuhenkilöiden välillä:

- käsittelysäännöt hyväksyvä kaupungin palveluksessa oleva henkilö;
- laadunvarmistamisesta vastuussa oleva henkilö
- automaattisen ratkaisumenettelyn käytönaikaisesta laadunvalvonnasta ja virhetilanteiden määrittelystä vastuussa olevat henkilöt
- käyttöönottopäätöksen tekevä henkilö
- henkilö, jolle kuuluu vastuu tiedottamisvelvollisuuden toteuttamisesta
- henkilö, joka tekee riskiarvioinnin prosessista

Käsittelysäännöissä tuodaan muun muassa esiin automaattisen päätöksenteon asetusten asettaminen, uuden päätöksen asiakasmaksun tai palvelusetelin arvon määrittäminen ja asian siirtäminen manuaalisesti ratkaistavaksi.

Käsittelysäännöissä myös kerrotaan, miten ratkaisumenettelyn syrjimättömyys varmistetaan, miten asia selvitetään riittävästi ja asianmukaisesti sekä miten ratkaisu perustellaan tai miksi se voidaan jättää perustelematta. Käsittelysääntöjen nojalla on mahdollista osoittaa, että tässä käyttöönottopäätöksessä esitettyjen lakien mukaiset edellytykset ovat olleet olemassa automaation käyttöönotolle.

b) Laadun varmistaminen (28 b §)

Ennen automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottoa ja menettelyä käytön aikana muutettaessa on varmistettava, että menettely vastaa ratkaisumenettelystä laadittua dokumentaatiota. Lisäksi on varmistettava, että automaattisesti laadituissa asianosaiselle annettavissa asiakirjoissa käytetään hyvää kieltä. Laadun varmistamisen keskeiset toimenpiteet on dokumentoitava. Viranomaisen on nimettävä automaattisen ratkaisumenettelyn laadun varmistamisesta vastuussa oleva henkilö.

Dokumentaation hyväksynnän yhteydessä on tarkastettu ratkaisumenettelyn lainmukaisuus. Vantaan kaupungin Kasvatuksen ja oppimisen toimiala on varmistanut, että kehitetty automaattinen ratkaisumenettely on laaditun dokumentaation mukainen kehityksestä vastaavien ja lainmukaisuudesta vastaavien tahojen tiiviillä yhteistyöllä. Vantaan kaupungin kasvatuksen ja oppimisen toimiala on yhdessä palveluntarjoajan kanssa testannut kehitysvaiheessa, että ratkaisumenettely vastaa käsittelysääntöjä, jotka on todettu lainmukaisiksi. Asiallisilla, selkeillä ja ymmärrettävillä päätöksillä varmistetaan hyvän kielenkäytön edellytysten täyttyminen.

c) Laadunvalvonta ja virhetilanteiden käsittely (28 c §)

Viranomaisen on valvottava automaattisesti ratkaistavien asioiden laatua ja sisällöllistä virheettömyyttä sekä hallittava automaattiseen ratkaisumenettelyyn liittyviä riskejä käyttöönoton jälkeen. Viranomaisen on ryhdyttävä viipymättä korjaaviin toimenpiteisiin, jos automaattisessa ratkaisumenettelyssä havaitaan virhe, jolla voi olla vaikutus ratkaisun sisältöön. Havaittu virhe, sen vaikutukset ja virheen korjaamista koskevat toimenpiteet on dokumentoitava. Viranomaisen ratkaisussa olevan virheen korjaamisesta säädetään erikseen. Viranomaisen on nimettävä automaattisen ratkaisumenettelyn laadunvalvonnasta ja virhetilanteiden käsittelystä vastuussa oleva henkilö.

Vantaan kaupungin Kasvatuksen ja oppimisen toimiala on dokumentoinut, miten ratkaisumenettelyn käyttöönoton jälkeen toteutetaan laadunvarmistus. Laadunvarmistus toteutetaan samoin kuin ”normaaleissa” manuaalisesti tehdyissä maksu- ja arvopäätöksissä. Varhaiskasvatuksen suunnittelijalle tulee tulostukseen lähteneistä päätöksistä raportit, joita tarkistetaan.

Vantaan kaupungin Kasvatuksen ja oppimisen toimiala on myös dokumentoinut, miten virhetilanteiden käsittely toteutetaan. Virheet menevät erilliselle virhelistalle, jotka tehdään manuaalisesti. Samoin jos asiakas on maksupäätöksestä yhteydessä asiakasmaksupäättäjään tai tekee oikaisuvaatimuksen, tilanne selvitetään manuaalisesti.

d) Tiedottaminen (28 e §)

Viranomaisen on julkaistava voimassa oleva käyttöönottopäätös yleisessä tietoverkossa verkkosivustollaan. Viranomaisen on tiedotettava asioiden automaattisesta ratkaisemisesta toimialallaan, automaattisen ratkaisumenettelyn käytön perusteista ja muista asiakkaan oikeuksien kannalta keskeisistä tiedoista 28 a §:n 2 momentissa tarkoitettuun dokumentaatioon ja käyttöönottopäätökseen perustuen. Tiedot on julkaistava yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivustolla.

Tämä päätös julkaistaan Vantaan kaupungin verkkosivuilla. Automaattisesta ratkaisumenettelystä tulee tieto Vantaan kaupungin verkkosivuille varhaiskasvatuksen maksujen yhteyteen. Automaattisesta ratkaisumenettelystä kerrotaan myös henkilötietojen käsittely varhaiskasvatuksessa -informointiasiakirjassa.

e) Tietojen käyttö (28 f §)

Viranomaisen on riskiarvioinnin perusteella varmistettava, että automaattisessa ratkaisemisessa hyödynnettävien tietojen ajantasaisuus ja virheettömyys varmistetaan asianmukaisin teknisin toimenpitein.

Lapsen varhaiskasvatuksen asiakasmaksu tai palvelusetelin arvo määritellään perheen bruttotulojen mukaan. Perheitä pyydetään tekemään tulospelvitys VaSa-palvelun kautta lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa sekä perheen tulojen muuttuessa vähintään 10 prosenttia. Asiakasmaksu perustuu samassa osoitteessa asuvan huoltajan/huoltajien ja huoltajan mahdollisen puolison tuloihin. Molempien perheen aikuisten tulee henkilökohtaisesti antaa suostumus Tulorekisterin käyttöön.

f) 28 g §: Julkisyhteisön työntekijän virkavastuu

Viranomaisen palveluksessa olevaan julkisyhteisön työntekijään sovelletaan hänen tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan virkamiehen rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä, viraltapanoseuraamusta lukuun ottamatta.

Käyttöönottoprojektin osana on tehty viranhaltijapäätös, jossa on eritelty tehtävänjako vastuuhenkilöiden kesken.

3 Luettelo käyttöönottopäätöksen perusteena olevista asiakirjoista

Käsittelysäännöt

Hyväksymistestausraportti

Vastuuhenkilöiden tehtävänjaon kuvaus

Henkilötietojen vaikutustenarviointi

Automaattisen ratkaisumenettelyn laadunvalvonta ja virhetilanteiden käsittely

Automaattisen ratkaisumenettelyn riskienhallinta

4 Käyttöönotto

Tämän käyttöönottopäätöksen mukainen automaattinen ratkaisumenettely on suunniteltu otettavaksi käyttöön 3.6.2024.

5 Päätöksentekijä

Anders Vikström Vs. Apulaiskaupunginjohtaja

Päätöksen hyväksymispäivämäärä: 31.5.2024

6 Lisätietoja

Lisätietoja automaattisen ratkaisumenettelyn käytöstä saa:

varhaiskasvatuksen.asiakasmaksut@vantaa.fi

puhelinpalvelu ma–pe klo 9.00–11.30 puh. 09 839 2200